

① A byl volán třináctý, Jan Jessenius, umění lékařského doktor, učení pražského v Karlově koleji profesor, té pražské akademie rektor Magnificus, člověk urozený, z uherského otce, jemuž vesnice v Uhřech, Jessen řečená, přináležela, zplozený a pro svá umění mnoha zemím a pánům slavným velmi známý. Na lešení ho vyprovázeli a s ním se modlili kněží němečtí. Obrátil se k soudcům a mluvil, avšak pro hluk bubnů a pro zvuk trub slyšán být nemohl. I přistoupil k němu kat, aby mu jazyk uřezal.

A odsouzený mluvil. Tváří v tvář katu, nedbaje, že už nemá co mluvit a že marno je křísit loňský rok sebemocnějším utrhaním. Život zoufale křičel o své marnosti v urážkách.

[...]

Vyplázl spěšně jazyk k uřezání. Jazyk proslulý a tak milovaný, jenž před knížaty, králi a císaři mluvil a přísahy v žert uměl obracet. Kat rychle přešel nožem, jehož chuť je jako kamenec a oheň. Krev řinoucí se do chřtánu působila kašel a dávení. Ústa mluvila krví. Holomci stáhli doktora umění lékařského na kolena. Jan Jessenský klečel před císařskými soudci, holomci sehnuli mu hlavu. Mistrův meč rychle předběhl mlouhu. Do putny padl jazyk a hlava, ale rakev přinesena nebyla. Do druhého pytle vsoukali holomci bezhlavé tělo, pytel zabalili do černého sukna a snašeli tak z lešení řečnickou slávu a ozdobu české rebelie. Město i svět rozuměly tomu, co to znamenalo. V pytlí tělo odvezeno bude za městskou bránu, rozčtvrceno sekýrou za soumraku a na pranýři vystaveno za pokrm ohavným krkavcům.

② „Durychův román je celý stavěn na kompozičním principu barokním; to je životní i myšlenkový styl Durychův. Masa naprostého světla, nadsvětelského, nadsvětelského, vržená útočně proti mase naprosté tmy a hrůzy pozemské, naprostého děsu pekelného; bez spojení, bez přechodu. Absolutní transcendentní sálání světelné proti temnému zavlitému naturalismu kníhv. kalu znotvořenosti a zvrhlosti.

③ „Shodili jeden dřevěný kříž a tělo se z něho utrhl; házeli to na hromadu, byl už večer a svítlo se pochodněmi, právě jako teď, dveře byly otevřeny a tu přiběhl pes, veliký a vyzáblý, dosti ošklivý. Očichával ostatky. Kalvíni ho chytili a převálili na kříž. Hřebíků bylo dost, a oni ho přibíli a zdvihli. Svítli na něho. Pes vtáhl břicho, ocas mu visel dolů, hrozně vyl a bylo to k smíchu.“

Doie na schodech a v chodbě byly mrtvolky. Ležely zešíroka, jako by si libovaly, že rány byly dobré a raději široké a hluboké než slabé. Mlčely náramně a studeně, aby nepokazily svých úžasných masek. Bylo více noh a břich než hlav; mnoho hadrů. Ozdobná řada se končila na chodbě kaluží sražené krve. Musili se držet zábradlí a šlapat na prsa, na záda i na břicha mrtvol, poněvadž po obličejích a údech podešve nebezpečně sjížděly. Stíny byly studené a výhrůzné.

Jiří hledal cestu v těch překážkách, jda před Anděikou. Tu cítil, jako by za ním o něco klopýtla a padla. Ulekl se. Viděl ji na kolenou; držela něco v náručí. Srdce se zhroutilo. Bylo to malé dítě s obličejem úplně roztržštěným. Kolem byly mrtvolky vesměs s rozraženými lebkami.

④ Nějaký kněz s velkou lysinou klečel před oltářem. modle se litanie, a několik stařen a dětí odpovídalo u zábradlí. Pak bylo vyzýváni za odvrazení moru, hladu a války a za vítězství Svaté Matky Církve. Slova knězova úpěla do tmy nad oltářem, nesena pevnou, třebaš božskou vírou. Chvillemi se hlas knězův zachvěl a tu se zdálo, že starým vznešeným stěnám je do pláče.

Smrt a zkáza byla nablízku a jitra spásy daleko. Kdo tu byl přítomen, měl být hotov jako poslední strážce svaté starobylé víry položit zde svůj život. Zasvětili se všichni? Opravdu by zde své životy položili?

Kněz byl ještě obrácen k lidu a v té chvíli bylo vidět jeho postavu, vážnou a vznešenou, uctivě schýlenou, i jeho tvář jakoby věšteckou a připravenou na všechno na světě s nejbolestnější a nejradostnější zbožností. Zadíval se na něho, jak klekal, opravdu se třesa před živým Bohem, cítil se sláb a zachycuje se oltáře, a tato poklona byla iako mučednický pláč radosti.

Tu se varhany zase osmělily zaštkat něco lidského, roz-touženého; souzvučky chorálu se svázaly jako květy v kytici z Božského Těla, okamžik ticha oddělil varhany od lidského hlasu, a pak přišlo něco strašného.

Stařeny a děti začaly zpívat píseň pokorné čeládky Boží k chvále Nejsvětější svátosti, sirotčí píseň země a lidí. V ná-pěvu a v hlasech štkala těžká touha i výsostná radost zlatými slzami a duhovým pláčem a zdálo se, že celý chrám je naplněn monstrancí, která roste jako zlatý strom, na jehož haluzích se lidské slzy proměňují v drahokamy sladkého a bodavého třpytu.

⑤ „Jiří, nezbyvá mnoho času. Vzpomeň si na dobrého lotra na pravici!“

Bouře venku tichla a bylo již slyšet odbíjení půlnoci. Dusivá bolest ustupovala bolesti palčivé. Ozvalo se zaklepání. Andělka rychle vstala, dveře se otevřely a zazněl pozdrav:

„Pokoj domu tomuto a všem, kteří přebývají v něm!“

Andělka přijala požehnaní a vyšla ven.

Pak slyšel Jiří od kněze otázku, na které odpovídal zprvu s hrůzou, pak si utřel krev z úst, pak zahlédl na stole připravený pokrm pocestných a odpovídal se slzami. Pak se kněz přestal vyptávat a začal ho těšit. ~~Už se nemohl dít, a~~ ~~zhlédl na stůl. Slyšel nad sebou úžasná slova odpuštění~~

Andělka přistoupila k loži. Byla přísná, vznešená. Varovala se vytrhnout umírajícího z čekání na smrt a vzbouzet v něm pohledem, slovem či dotykem vzpomínky na věci časně. Zdvihl k ní ruce.

„Andělko, děkuji ti,“ řekl, ale nebylo to všechno, co chtěl říci. Chytil jí ruku, hleděl na ni a čekal na její pohled tak úpěnlivě a neodbytně, že se dočkal, že se její řasy sotva znatelně zdvihly a temné oči ukázaly svůj úžasný jas.

Ten pohled byl věčný.

Zachvěl se. Byl by toho pohledu nesnesl. Ale tu se mu oči zamžily slzami, ve kterých se děsivá moc toho pohledu rozlila v duhy a hvězdy. Viděl ji v růžích a paprscích, překrásnou, milostnou, sladkou. Sevřel její ruku pevně a obrátil se ke knězi.

„Oče!“

Kněz přistoupil a ptal se, co si přeje. Jiří jen zdvihl Anděličinu ruku. Mluvit nemohl. Oči mu zářily.

Kněz jejich ruce spojil štólu, požehnal jim a odcházel.

Do očí se jí draly slzy, kterých už nestírala.

„Jsi moje,“ šeptal, „~~byla jsem tvoje~~“.

Slíbila jsi mi lásku až do smrti!“ Pohlédla na něho s údivem. Oči mu zářily úsměvem, který už často viděla a vždy se ho bála; ale nyní ta záře byla tak mocná, že nemohla pochybovat o tom, že Jiří se chystá k slovu svrchovanému. Lekla se jeho krásy.

„Andělko – vš, co je láska?“

Rekl to tiše a sladce. Klesla na jeho rameno, tlumíc pláč a divíc se tomuto štěstí.

Pozdvihl se a čekal. Krev poznovu se mu začala řinout z rány, ale to právě ulevilo jeho bolesti, takže oči mu zářily radostí a láskou. Zahlédla krev z jeho rány, ale teď se nemohla děsit a rozmyšlet, poněvadž v očích jeho viděla svrchovaný rozkaz a hodina smrti už se ohlašovala. ~~Však Bohu byla nezávadná,~~

Podrobila se jako dítě v náručí Božím s veškerou vznešeností studu a s vděčnou radostí před tvářmi nebes. A když na svém prsu ucítila tži krvácejícího srdce a tvář ženichova odpočívala na její tváři, tu všechna naděje božská vykřikla v jejím srdci nesmírným plesem, jako by krev ženichova se vlévala do srdce jejího a sloužila rozkazu lásky, která je silnější než smrt.

Dohořel oheň v krbu, dohořela krev; ustydla krev, která se valila z rány zabitého; i krev, která se vyřinula z úst se smrtelným chropotem. Zaniklo krátké zauštění, chropot se zastavoval a oči se obracely v sloup. Když se chtěla pohnout, aby ho uložila a usnadnila mu poslední vzdech, poznala, že již dýchat nebude.

Byla jako vykoupána v krvi jeho srdce, kterou neváhal rychleji vylít, aby ji mohl obejmout jako svou choť. P

Pak děkovala Bohu za všechno a dala se do pláče.